

Emilovi a Václavovi na památku

U nás v Podkrkonoší je jméno Emila Schwantnera sice mockrát vymáčená sláma, ale několikrát už jsem se přesvědčil, že pár kroků za humny veřejnosti mnoho neříká. Teprve v posledních letech se sochařský fenomén uváděný i v odborných kruzích jako regionální umělec stává po zásluze uznávanou veličinou přesahující hranice české kotliny. Jedním z jeho propagátorů byl nedávno zesnulý sběratel, badatel a štedrý donátor Václav Petira. Vašek už před lety rozšířil svůj sběratelský zájem o historickou figurální produkci žacléřské porcelánky i na mistrovské artefakty Emila Schwantnera, který v modelárně fabricky Theodora Pohla v Žacléři započal rozvíjet svůj výtvarný talent.

Umělec se zcela svébytným rukopisem se narodil 28. srpna 1890 v Královci do rodiny důlního tesaře. Schwantner starší se často stěhoval za prací. Z rodného Maršova do Královce, odtud do Bobru, kde malý Emil, chodil do školy a hněl své první panáčky z bláta nebo vyřezával kudličkou. Nadaného klučíka si všiml vrchní modelář Hartmann od Pohlu a vzal jej do učení. Tak nenápadně začala kariéra velkého kumštýře. Filantropicky založený majitel továrny poslal šikovného učně po dvou letech na odbornou školu do Teplíc v Čechách. A odtud s doporučením ke zkouškám na pražskou uměleckou akademii. O poměrech v byrokratickém Rakousko-Uhersku ledacos napoví postoj profesora Myslbeka, který poznal talent a neváhal urgovat samotného ministra kultury ve Vídni, aby adeptovi studia odpustil chybějící rok střední školy. Okřídlená je věta z jejich telefonického rozhovoru: „Pane profesore, vykašlete se na akademické předpisy a přijměte toho Schwantnera.“ Roky 1909 až 1912 strávené na Akademii v ateliéru Josefa Myslbeka a později Jana Štursy znamenaly pro Schwantnera každoroční ocenění ročníkové práce a absolvování jako premiant sochařské třídy. Již při studijních pobytech navštívil významná kulturní místa v Evropě. Následně ho silně ovlivnila berlínská spolupráce se slavným představitelem secesního monumentalismu Franzem Metznerem na několika figurálních pomníčcích, ale především na velkolepém

památníku Bitvy národů v Lipsku. Krátce před vypuknutím Velké války 1914–1918 si otevřel vlastní atelier v Berlíně a vzápětí ve Vídni, kde se v roce 1916 oženil. Jako záložní důstojník narukoval v lednu 1915 dobrovolně na frontu a stal se účastníkem bojů v Haliči, na Volyni, v Rumunsku i dvou krvavých bitev na řece Soči v Itálii. Odtud pramení jeho přesvědčivý pacifismus, který se významně promítnul především do většiny jím navržených pomníků padlým vojákům z mnoha obcí rodného kraje. Spolu s pomníky významných osobností a řadou hodnotných funerálních plastik byly v minulosti a některé vzácně dosud jsou rozsáhlou a stále přístupnou sochařskou galerií. S Trutnovem, kde mu otec provozující v Albeřicích výnosnou hospodu pomohl vybudovat vilu s atelierem, spojil Schwantner svá nejpłodnější meziválečná léta. Množství drobných uměleckých děl z kamene, dřeva, kovu, hlíny i patinované sádry leží dosud v depozitářích muzeí, v galeriích i soukromých sbírkách často nepopsáno. Na jejich katalogizaci se velkou měrou podílel právě Václav Petira. Jen válečných pomníků měl zapsáno téměř 30. Najeli jsme spolu za nimi stovky kilometrů. Něco málo nafotili, hodně kafi vypili a proklábosili spoustu hodin. Na Trutnovsku a Žacléřsku je konkrétně Schwantnerovu dílu věnována v posledních letech zaslužená péče. Vyvrcholením této tendence je celková rekonstrukce Mistrova stěžejního protiválečného díla – Tance smrti – postaveného v trutnovském městském parku na paměť padlých spoluobčanů a zničeného nacisty. Mladá místní umělkyně Paulina Skavova s podporou k autorově charakteristickému sochařskému tvarosloví vytvořila zdařilou repliku odhalenou v září 2017. Jak ubohé jsou proti tomu žabomyší pŕtky zastupitelů v Teplících nad Metují ve vlekokouci se kauze obnovy zničeného Schwantnerova pomníku s postavou vojenského trubače, jehož helma se odpŕrcům zdá příliš německá. Stejnou argumentaci operovali vandalové i po druhé světové válce nejen v Teplících. Tehdejší režimem mlčky podporovaný negativní vztah k památkám na původní německé obyvatele pohraničí byl po skončení válečných útrap celkem pochopitelný, i když neomluvitelný. Dávni vandalové mají i v současnosti

Sochař Emil Schwantner

zdatné následovníky. Čím jiným je roztavení sousoší z hrobky pokrokového novináře Kiesewetera na hřbitově v Trutnově za mrzký peníz od výkupců barevných kovů? Nebo odcizení Schwantnerovy sošky školáka z náhrobku ředitele školy v Horním Maršově? Všichni písaři, spojující své první lezecké krůčky s oblíbeným „Ádrem“ si jistě vybaví působivou bustu Johanna Wolfganga Goethe před vstupem k Velkému vodopádu, která připomíná návštěvu německého básníka v těchto končinách. Kdo z nich ale ví, že je to dílo Schwantnerovo? Totéž platí i pro nejzachovalejší pomník padlým v Otovicích z roku 1926. Torzo zmiňovaného trubače dál leží v márnici v Teplících. Socha byla odstraněna po roce 1945 i z pomníku v Božanově, poničený je pomník v Libné. V kašně v Olešnici v Orlických horách by jen divák s bujnou fantazií hledal zbytky památníku na místní padlé. Přitom šlo ve všech případech o kvalitní sochařské práce Emila Schwantnera. Zkáze svého nejlepšího díla v Trutnově musel zdrčený umělec přihlížet. Možná i proto i přes opakovanou nabídku profesury na AVU v Praze, odešel se svými vyhnými trutnovskými sousedy dobrovolně v červnu 1946 do Německa. Zemřel v chudobě a téměř zapomenut 18. 12. 1956 v Schönebecku nad Labem v NDR. **Antonín Tichý**

Václav Petira (vpravo) s autorem článku u Schwantnerova památníku obětem válek v Otovicích u Broumova

Pomník padlým, Olešnice v Orlických horách